

YEPÝLKÖY'DEKÝ RUS ANITINI DA YIKMIPTIK / Ender MERTER

Ekleyen Üçüncü Yeni
Çarþamba, 09 Þubat 2011
Son Güncelleme Çarþamba, 09 Þubat 2011

ENDER MERTER

1877-78 harbinde Türkiye'de ölen Rus askerleri için Rus mimar Bozarov tarafından Yepilköy'dey yapılan Rus anıtý, Osmanlý'ný Rusya'ya savaþ ilan etmesinden 3 gün sonra, yani 14 Kasým 1914'te yýkýldý. Teðmen Bahri Doðanay, anıtý büyük bir kalabalýkla dinamitleterek havaya uçurdu...

Yepilköy'deki Rus anıtýný da yýkmýptýk

1877-78 harbinde Türkiye'de ölen Rus askerleri için Yepilköy'de yapılan Rus Anıtý, Osmanlý'ný Rusya'ya savaþ ilan etmesinden 3 gün sonra yýkýldý.

ENDER MERTER

9 Þubat 20011 Türkiye

Önemli bir olayın ya da kipiinin gelecek nesillerde de anýlması adına tasarlanıp inþa edilen görsel açıdan tatminkar ve bir simge sembol olmuş yapılara ithaf olunur...

RUS ANITI DÝNAMÝTLENEREK HAVAYA UÇURULMUPTU

RUS ASKERLERÝ ÝÇÝN YAPILMIPTI

1877-78 harbinde Türkiye'de ölen Rus askerleri için Rus mimar Bozarov tarafından Yepilköy'dey yapılan Rus anıtý, Osmanlý'ný Rusya'ya savaþ ilan etmesinden 3 gün sonra, yani 14 Kasým 1914'te yýkýldý. Teðmen Bahri Doðanay, anıtý büyük bir kalabalýkla dinamitleterek havaya uçurdu...

OLDUBÝTTÝ ÝLE DEĐÝL, PLANLI BÝR ÞEKÝLDE YIKILDI

Kimi tarih kitapları, Ayastefanos Rus Anıtý'nın oldubitti içinde bir anda havaya uçurulduğunu yazmýþ olsa da, o dönemin gazetelerinde de bu anıt ortadan kaldýrma düþüncesi ve planları çok daha önceden hazýrlanmýþ, önceden bilindiði için de bu görüntülerinin filme alýnması kararlaþtırılmýþtır.

Tarihimizde anıtlar Ýslamiyet öncesine kadar uzanýr. Bunların en önemlisi ise Orhun Anıtları'dır. Türkler Anadolu'ya yerleptikten sonra birçok türbe, kümbet, süslemeli mezar taşları yapmýþlardır. Bilhassa Selçuklular döneminde mezar taşlarının hayvan, kuþ figürleri simgesel olarak vurgulanmýþtır. Osmanlı'da ise bitki ve geometrik simgeler ile ölen kipiinin sosyal toplum içindeki konumunu tasvir eden sembollere yer vermiþlerdir. Anadolu'da bunlara örnek olarak; Erzurum'da Emir Saltuk Kümbeti, Kayseri'de Döner Kümbet, Konya'da Gömeç Hatun Kümbeti, Bursa'da Yıldırım Bayezid Türbesi, Ýstanbul'da Kanuni Sultan Süleyman Türbesi'ni söyleyebiliriz. Ýstiklal Harbi'nden sonra ise anıt yapımı artmýþ, çoðu ilde Atatürk ve halkın savaþtaki kahramanlıklarını sembolleþtiren anıtlar edilmiþtir. Çanakkale'de Meçhul Asker Anıtý, Ýstanbul'da Taksim Anıtý, Ankara'da Anıtkabir gibi... Yepilköy, dört kuþaktır yapadým birçok anıların geçtiði tarihi bir þehir banliyösü. 18. Yüzyıldan Deniz Feneri, meþhur balık köpkleriyle ... Ailecek üstlenip 2007'de yayımladýmız "Deniz Feneri'nin İþýğında Yepilköy Ayastefanos" kitabı bu tarihi semtin geçmiþini aydýnlatan bir eser olmuþtu. Uzun araþtırma, bilgi ve belgelerin toplanması, sevgili dostum Turgay Tuna'nın kaleme almasıyla gerçeğe ulaþıldı. Kitapta konu olan meþhur anıtın hikayesini ilginç bulacađınız umuyorum;

Yıl 1877 - 1878 Osmanlı - Rus savaşı ve Ayastefanos Antlaşması...

2. Abdülhamit, Rus Çarının Osmanlı-Rus savaşında ölen Rus askerleri anısına Ýstanbul yakınlarında Yepilköy'de büyük dikilmesi yönündeki isteğini kabul etmesiyle başlar.

Bu durum, o günlerde Ýstanbul'da yayınlanan Moniteur Oriental gazetesinin 12 Ocak 1893 tarihli nüshasında "San Stefano'da Rus Abidesi" başlıklı haberde şöyle anlatılmaktadır: "1877 - 1878 harbinde Türkiye'de ölen Rus askerleri için yapılmış ve dağınık mezarlarda gömülmüştür. Acele yapılan bu mezarlıkların çođu yýkýlmıþtır. Rusya'da yayımlanan gazeteler zaman zaman bu konuya temas etmiş, Petersburg kabinesi, bu işle Ýstanbul'daki askeri ataþesi Albay Peçkov'u görevlendirmiştir. Albay, dağınık mezarlıklarla ayrı ayrı ilgilenmenin olduğunu bildirerek, bunların bir yerde toplanmasını ve oraya bir anıt kilise yapılmasını önermiş ve hemen kabul edilmiştir. Askeri ataþe beş bin ölü kemiğini toplatmış ve sonunda bunların San Stefano'ya (Yepilköy) gömülmesi kararlaþtırılmıþtır. Tür

hükümetinin bu projesinin uygulanması konusunda hiçbir zorluk çykarmamıştır. Yalnız, abidenin yapılacağı yer konusunda uz incelemeler yapılmış ve sonunda bunun San Stefano (Yepilköy) yakınında Kalitarya'da (Florya - Benlikköy) olması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Rus hükümeti orada bir arazi satın almış ve hemen inşaatına başlanmıştır.

RUS MÝMAR BOZAROV YAPTI

Anıt, Rusya'nın İstanbul'daki askeri atâfesi Albay Peçkov tarafından belirlenen prensipler çerçevesinde Rus mimar Bozarov tarafından yapılmıştır. Ayastefanos (Yepilköy) Rus Anıtı, kare plan üzerine simetrik beşgen üç platformu olan sonuncu platform üzerinde, kolonların taşıdığı soğan kubbeli piramidal bir kuleyle tamamlanan bir yapı olarak tasarlanmıştır. merdivenlerle ulaşılan birinci platformda, görkemli giriş kapısı bulunmaktadır. İç içe yarım daire kemerli ve ortasında muhtem metal bezemeli kapısı olan girişin üstünde ve iki yanında aziz figürlerinin bulunduğu panolar yer alır. Girişin iki yanından yükselen merdivenlerle ulaşılan ikinci platformda yine yarım daire kemerli ve ortası metal bezemeli bir bölüm daha vardır. Bu platformları oluşturan ilk bölüm, masif görümlü ve Romanesk - Bizans karışımı, hatta kale benzeri askeri görümlü bir tasarımdır. Köşelerden itibaren yükselen üst kesim ise belirgin Neo - Slav karakterdedir. Çan kulesi iblevi de gören bu bölüm, yepil renkli parlak bir malzemeyle inşa edilmiştir.

TÜRK SÝNEMASININ DOĐUĐU

Yepilköy'deki Rus anıtının yıkılışı, Fuat Uzkınay tarafından film yapıldı.

YIKILMA ANI FÝLME ÇEKÝLDÝ

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Rusya İmparatorluğu'nun zayıflaması, buna karşılık Osmanlı Devleti'nin İttihatçı Devletleri yanında yer alması, 1878 yılında imzalanan Ayastefanos Antlaşması'ndan beri Rusya karşısında borçlu, ezilen ve birçok yaptırımlara açık konumda olan Osmanlı Devleti'nin baş kaldırmasına neden olup, ülke çapında gelip giden milliyetçi fikirlerle Türk Halkı Ruslar'a karşı tavır almış ve bu infial içinde, basında çakan yazılarla da körüklenmiş olduğu gibi, beri Ruslar'ın bir zafer simgesi beklinde Kalitarya tepesinde yükselen ünlü Ayastefanos Anıtı'nın dinamitleyip ortadan kaldırılması gündeme gelmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı savaş ilan etmesinden üç gün sonra, yani 14 Kasım 1914'te sabah saat 08.30'da 20 yıldan beri bir ulusun ezikliğini simgeler şekilde yükselen bu anıt, büyük bir kalabalığın önünde, teğmen Bahri Doğanay tarafından dinamitleyerek havaya uçurulmuş ve bu tarihi olay Türk sinemasının öncü isimlerinden Fuat Uzkınay tarafından 150 metre uzunluğunda bir filme alınmıştır.

Kimi tarih kitapları, Ayastefanos Rus Anıtı'nın oldu bitti içinde bir anda havaya uçurulduğunu yazmış olsa da, o dönemin gazetelerinde de bu anıt ortadan kaldırma dübünçesi ve planları çok daha önceden hazırlanmış, önceden bilindiği için de bu görüntülerinin filme alınması ölümsüzleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Tarihi belgelerden de anlaşılacağı gibi, o dönemde bunu gerçekleştirecek olanların henüz Türkiye'de olmaması nedeniyle, müttefiklerimiz Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nun başkenti Viyana'da bulunan Sacha Messter Gesellschaft adlı bir şirketle anlaşmış, ancak, filmin çekiminin mutlak suretle Türk tarafından gerçekleştirilmesi arzusunun yola çıkılarak, daha önce oynatıcı makineler konusunda deneyimi olan, orduda görevli Fuat adında bir yedek subay bu görevin başına getirilmiştir. Sonradan Uzkınay soyadını alacak, gösterici kullanmasını ancak kamera konusunda hiçbir bilgisi olmayan Fuat Bey'e Viyana'dan gelen şirketin uzmanı Mordo tarafından kamera kullanımı öğretilmiş ve Ayastefanos Rus Anıtı'nın havaya uçurulupunu filme almıştır.

Ayastefanos Rus Anıtı'nın havaya uçuruldu ve bu olayın filme çekildiği 14 Kasım 1914, Türk sinemasının başlangıç tarihi olarak kabul edilmiş, çekilen bu film kimi sinema tarihçileri tarafından ilk Türk filmi olarak kabul edilmişse de, kimi tarihçiler, ilk Türk filminin 1911 yılında Manastırlı Milton Yanaki Efendi tarafından çekilen Sultan Rebat'ın Rumeli seyahati sırasında Kosova sahasında 100 bin kişilik ordusuyla birlikte çekildiği Cuma namazının konu alan film olduğunu savunmuşlardır.

Gelelim günümüze; sanki her şey kentsel planlama ve uygulama esaslarına göre yapılıyor da anıtsal eserlerin yerleri doğru mu belirlenmiş mi tartışılmasına kaldık.

Bir önceki belediye başkanı ya da sonraki veya gelecekteki yapılacak bir iş de eğer bir şehrin master planı varsa her şey onun çerçevesinde yapılır. Ama öyle değil de dönemin başkanına göre yorumlanıyorsa o zaman yorum da yok...

Günlerdir medyayı meşgul eden yıkılacak mı?, taşınacak mı? henüz durumu belli olmayan "İnsanlık Anıtı"na...! Yine yakın tarihimize mal olan ama çok bilinmeyen İddiye Soykırım Anıtı ve Müzesi'nden bahsedelim. 35 metre yüksekliğindeki 5 adet kılıçtan oluşan anıtın zeminden yüksekliği ise 43.5 metre, 14 dönüm içinde, 350 metrekare kapalı müze ülkemizin en yüksek anıtı.

Anıt üçgen arazi içinde odaklanmış 5 kılıcın eğri uçları zirvede birleşerek kubbe şeklini alarak tipik bir Selçuklu türbesini yansıtan mimarlık anlayışının ifade eden İddiye Soykırım Anıtı Türk mimarlığına ve geleneklerine uygun olarak Kurgan, Selçuklu türbesi tablalarının bir tasvirini günümüzle bağdaştıran bir eserdir.

KAYNAK:

<http://www.turkiyegazetesi.com/haberdetay.aspx?haberid=479503>